

Ivan Pregelj | Iz spominov...

Moj oče je bil Modrejčan, krojač, a prav nič godčevski. Mati moja je bila Mostarka, majhna in nekaj mlajša kot oče.

Moj prvi spomin prav za prav je igra. Igra z materjo. Bil sem bolan. Za čem? Ne vem. Okreval sem; neko jutro je bilo, lepo jasno. Mati me je vzela pred hišo in se igrala z menoj. Kaj je bila igra, ne vem. To pa razumem, da se je prej nasitila kakor jaz.

In to je ves moj spomin na mater Marijo...

Jurijeva Mica. To je moje drugo obširnejše spominjanje na Most. Vem, da so me celo dražili z njo. Ali sva vkupaj v šolo hodila, ne vem. Vem pa, da smo nekoč hoteli igrati teater, ne da bi bili videli kdaj kaj podobnega. Bog Ti daj dobro, Jurijeva Mica, če še živiš!

Imel sem tudi mladinskega prijatelja, Pucarjevega Drejčeta. Njegov oče je bil kovač v kovačiji med Prečanom in Petrom pod Kocijanom. Pač nekoliko lepih ur sva prebila tam in pretekala. Nekoč sem mu v igri vrgel močan kamen na nogo. Pucarjev Drejče, ki si podedoval očetovo obrtništvo, naj Te Bog živi!

Nekako osem let mi je bilo, ko sva se napotila s staro materjo Ano, rojeno Carlijevo, niz Most, da bi obiskala župnika Jožefa Fabijana na njegovem novem mestu v Čepovanu in ga prosila, da bi mi bil za birmanškega botra. Šla sva z doma okoli šestih zjutraj. Hodiva v Bačo na Idrijo, na Slap in dalje po cesti. Sonce naju je začelo pošteno greti. Pa mati ve, da morava čez Špehovo brdo po »Spehani« pot navzgor. Pa kje je ta pot? Ko hodiva že precej časa, le povpraša nekega človeka, kje je tista brv. Mož ji pove, da sva zašla v Trebušo, naj pa kreneva v Čepovan čez Kobilico. Še danes mi je vroče, ko se spomnim na tisto pot. Strma je bila, dolga je bila in samotna je bila. S Kobilice nisva imela več hudega. Hodila sva menda sedem ur namesto štirih. Tedaj sem bil prvič in zadnjič na Kobilici. Kaj pa sva pri gospodu opravila, ne vem... Birmanski boter mi ni bil.

To pa so zgodbe mojega farovškega življenja v Čepovanu, kjer sem bil o počitnicah prvega goriškega leta.

Triindvajsetega decembra osemnajstotriindevetdesetega smo se napotili na božične počitnice iz Gorice v Čepovan. Bili smo osmošolec in poznejši župnik Anton Plesničar, njegov brat, Kofolov, Podgornikova in jaz. Ob dveh smo šli iz Gorice. Po trdi temi in ostri burji smo hodili zadnji dve uri od Grgarja. Držal sem se za jopič gospoda Antona in tako premagoval burjo, ki nam je sople naproti. Gospod Anton je že tedaj pisal pesmi v Vrtec, pozneje je uglasbil mojo prvo pesniško zbirko Ave Marijo, ki ji je dal Jože Fabijan ime Spominčice. Gospod Anton, Tvojo glasbo hranim kot dragocenost, svojih Spominčic pa nimam več!

Prvo, kar sem spoznal v čepovanskem župnišču, je bila v veži podoba župnika Blazija Grče. Gospoda Blaža sem pozneje srečal kot upokojenca na Visokem pri Kranju v gostilni pri Kobiljekarju. Takrat mi je povedal, da mu je Gregorčič napravil naslednje verze, ko mu je predložil svoje verze:

Saprament!
Zložil si jih v pergament.
Le še takih nam zaokroži
kot so te v oslovski koži!

In zdaj res dvomim, ali je bila tista podoba v farovžu Blaževa. Blaževe pa so bile mohorjanske bukve v zaboju pod streho, kjer sem stikal za koledarji s podobami.

V Čepovanu sem začel tudi pesniti, ko sem se moral učiti na pamet Gregorčičev prevod 118. psalma. Vem, da se je župnik smejal mojim prvcem. Svojih poznejših verzov se spominjam iz druge šole. Hotel sem prenesti v verze Jurčičevega Kozjaka. Nisem dopisal, spominjam pa se prve kitice:

Sredi kranjske tam dežele
stari grad Kozják je stal,
v njem prebival hrabri Marko,
nikdar se ni Turkov bal...

Drugi spomini me vežejo na farovski vrt. Na neko drevo, ki je bilo polno hroščev, nasajenih na trnje, na ulnjak in na mlinske roje, ki so vrt delile od ceste. Nekoč sem stopil bos na belouško. V ulnjaku sem zakuril. Čez roje pa sem uhajal iz farovža na cesto. Nekoč je šla tam moja vrstnica Kofolova Štefanija. Nesla je jerbašček jabolk. Skočim porredno pred njo in jo vprašam, kaj nese. Ko mi pove, sunem, da so ji jabolka zletela po cesti. Tedaj zaslišim strogi župnikov glas: »Pojdi noter!« Tako sem dobil poplačano svojo prvo hudobno objestnost. Gospa Štefanija še tedaj ni bila huda name, še manj utegne biti sedaj.

Še lokovškega gospoda Bratino naj omenim. Vem, da je bil vesel človek, da je delal rakete, ki so se mu nekoč užgale in mu odnesle prste na roki. Zdi se mi, da še slišim, kako se od srca smeje. Takole podobno kot Brešar, ki sem ga po svoje upodobil v povesti Na vakance.

Zdaj pa še, kako sem jemal od Čepovana slovo. Na dveh potih. Ko sem župniku Fabijanu pobegnil od Sv. Lucije, da bi mi ne bilo treba delati prošnje za ljubljansko bogoslovje, in ko sem se prvo leto vračal z Dunaja domov. Ne ena ne druga pot ni bila sijajna. Togo sem hodil niz Most v Gorico, togo sem se vračal čez Čepovan domov. Cerkev Matere božje sem imel v višinah na Sv. Gori. Ali pa sem se obračal do nje s kako prošnjo, ne vem. Vsaj prvikrat ne.

Sedaj pa prisežem, da tega nisem pisal. Narekoval sem.